керівництво, узгоджене оновлення освітніх і освітньо-наукових програм та розвиток цифрової дослідницької інфраструктури. Для післявоєнного відновлення харчової промисловості України це має стратегічне значення.

Література:

1. Верховна Рада України. (2014). *Про вищу освіту* (Закон України № 1556-VII). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18
2. Кабінет Міністрів України. (2016). *Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)* (Постанова № 261). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-п
3. European University Association. (2005). *Doctoral programmes for the European knowledge society: Conclusions and recommendations of the Bologna seminar (Salzburg, 3–5 February 2005)*. EUA.
4. Hassoun, A., Aït-Kaddour, A., Abu-Mahfouz, A. M., Rathod, N. B., Bader, F., Barba, F. J., Biancolillo, A., Cropotova, J., Galanakis, C. M., Jambrak, A. R., Lorenzo, J. M., Måge, I., Ozogul, F., & Regenstein, J. (2023). The fourth industrial revolution in the food industry–Part I: Industry 4.0 technologies. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition, 63*(23), 6547–6563. https://doi.org/10.1080/10408398.2022.2034735
5. Hassoun, A., Jagtap, S., Trollman, H., Garcia-Garcia, G., Abdullah, N. A., Goksen, G., Bader, F., Ozogul, F., Barba, F. J., Cropotova, J., Munekata, P. E. S., & Lorenzo, J. M. (2023). Food processing 4.0: Current and future developments spurred by the fourth industrial revolution. *Food Control, 145*, Article 109507. https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2022.109507

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-40

ВІРТУАЛЬНА МОБІЛЬНІСТЬ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНА МОДЕЛЬ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ PHD-ПРОГРАМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Теслюк І. О.
кандидат юридичних наук,
начальник відділу аспірантури (ад'юнктури) і докторантури,
Одеський державний університет внутрішніх справ
м. Одеса, Україна

Повномасштабна війна рф проти України докорінно змінила архітектуру вищої освіти. Одним із найуразливіших компонентів інтернаціоналізації третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти виявилася класична академічна мобільність, що передбачає фізичний

виїзд за кордон. Безпекові загрози, фінансові обмеження та жорсткі нормативно-правові ліміти щодо перетину державного кордону військовозобов'язаними громадянами створили ситуацію гострого дефіциту міжнародної академічної взаємодії для аспірантів. У цих умовах виникає об'єктивна потреба в пошуку та науковому обґрунтуванні альтернативних моделей, провідною серед яких стає віртуальна мобільність, що являє собою інтеграцію здобувачів ступеня PhD у світовий науковий простір за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій без зміни їхньої фізичної геолокації.

Для PhD-рівня підготовки здобувачів вищої освіти ця модель реалізується через кілька ключових форматів, а саме: дистанційні теоретичні курси та міждисциплінарні семінари на базі закордонних університетів-партнерів; цифрові стажування, що передбачають віддалений доступ до наукових баз даних, бібліотечних фондів та суперкомп'ютерів; віртуальне наукове керівництво або залучення іноземних консультантів до онлайн-менторства; мережева наукова колаборація у міжнародних дослідницьких групах за допомогою сучасних платформ для командної роботи. Поєднання цих інструментів забезпечує належну теоретичну та методологічну базу PhD-програми, що безпосередньо підвищує якість і міжнародну валідність результатів дисертаційного дослідження.

Крім того, залучення до міжнародних віртуальних проєктів у часи війни має вагомий психологічний ефект академічної стійкості. Для аспіранта, який працює в умовах постійного стресу, повітряних тривог чи блекаутів, регулярна інтеграція у стабільне міжнародне дослідницьке співтовариство стає чинником мотивації. Це дає відчуття причетності до глобального наукового прогресу, долає ментальну ізоляцію та стимулює продовжувати науковий пошук попри зовнішні деструктивні чинники.

О.М. Романова зазначає, що використання онлайн-форматів, а також адаптація існуючих програм академічної мобільності до умов воєнного часу стають важливими інструментами для збереження та розвитку української освіти. У майбутньому важливо зберегти ці досягнення та активно розвивати альтернативні моделі мобільності, щоб забезпечити безперервність навчання та підтримати інтеграцію України в європейський і світовий освітній простір. Програма Erasmus+ відіграє ключову роль у збереженні та розвитку академічної мобільності в цей період. Завдяки підтримці від цієї програми, навіть у складних умовах війни, українські студенти, викладачі та науковці мають можливість брати участь у міжнародних проектах, обмінюватися досвідом та розвивати нові знання через онлайн-формати. Програма також сприяє інтеграції української освіти до європейського простору, що є важливим аспектом на шляху до євроінтеграції країни [1].

Таким чином, завдяки гнучкості Erasmus+ та онлайн-інструментам, українська академічна спільнота не опинилася в ізоляції. Навпаки, вимушена адаптація до умов війни прискорила інтеграцію нашої освіти

до європейського простору, перетворивши виклики воєнного стану на нові можливості для цифрової інтернаціоналізації.

Важливо підкреслити, що на відміну від першого (бакалаврського) чи другого (магістерського) рівнів вищої освіти, де мобільність здебільшого орієнтована на опанування навчальних дисциплін, інтернаціоналізація PhD-програм має глибокий дослідницький характер. Це не просто прослуховування лекцій онлайн, а інтеграція молодого вченого у міжнародне експертне середовище: участь у спільних грантових заявках, дистанційний доступ до іноземних наукових фондів та робота в транснаціональних віртуальних лабораторіях. Тому віртуальна мобільність для PhD вимагає якісно інших цифрових рішень та вищого рівня автономії дослідника.

Слід зазначити, що сьогодні діюче законодавство України не в повній мірі адаптоване до офіційного визнання онлайн-навчання та віртуальних стажувань за кордоном. Зокрема:

1) Закон України «Про вищу освіту» закріплює право на академічну мобільність, обмежуючись термінологічним визначенням. Так, статтею 1 закону визначено, що академічна мобільність – це можливість учасників освітнього процесу навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти (науковій установі) на території України чи поза її межами [2]. На нашу думку, особливо в умовах сьогодення, норма потребує конкретизації щодо такої можливості (зокрема, уточнення форм її реалізації – фізична присутність за кордоном, дистанційна участь тощо).

2) Постанова Кабінету Міністрів України № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність», яка є основним нормативним документом, регулює порядок здійснення академічної мобільності. Так, п. 1 визначено, що цей Порядок визначає цілі, завдання, порядок організації академічної мобільності, умови повернення до місця постійного навчання (роботи), виконання програм академічної мобільності, визнання та зарахування її результатів для здобувачів освіти (наукових ступенів), які навчаються в закладах фахової передвищої та вищої освіти, наукових установах, а також працівників зазначених закладів та установ [3]. Однак, попри певні адаптивні оновлені норми (зокрема, спрощення процедури академічної мобільності для аспірантів та гарантія збереження місця навчання і стипендії), у нормативному акті досі відсутнє чітке юридичне визначення поняття «віртуальна мобільність», що створює нормативні суперечності при перезарахуванні кредитів або верифікації результатів міжнародного стажування аспірантів, виконаного за допомогою засобів дистанційних технологій.

Отже, без адаптації національного законодавства до реалій діджиталізації та викликів війни, віртуальна мобільність PhD-рівня залишатиметься лише локальною ініціативою окремих ЗВО, а не повноцінною державною моделлю збереження наукового потенціалу України.

Тож, віртуальна мобільність під час війни є не просто тимчасовим заходом, а фундаментом для повоєнної інтеграції української науки в європейський науковий простір. Доцільним є адаптація нормативної бази та локальних нормативних актів ЗВО щодо легалізації віртуальної мобільності, а також створення платформ для спільної науково-дослідної роботи з іноземними колегами та й співпраці в цілому (наприклад, стажування).

Перевага аспірантів як суб'єктів віртуальної мобільності полягає в характері їхнього кінцевого продукту – генерації нового наукового знання. На відміну від нижчих рівнів освіти, де мобільність спрямована на накопичення знань, для здобувачів PhD вона є інструментом їхнього виробництва та результатом дисертаційного дослідження – фахова наукова робота.

Література:

1. Романова О.М. Академічна мобільність в період війни в Україні: проблеми та альтернативи. *Успіхи і досягнення у науці*. Серія Право. № 9 (19) 2025. С. 196-207.
2. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII, в ред. від 02.09.2020р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/ 1556-18#Text (дата звернення: 14.07.2026)
3. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 р. No 579. м. Київ. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 14.07.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-41

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ УМОВАХ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

Філіпович М. Б.
кандидат історичних наук, доцент,
Почесний професор Балтійського науково-дослідного інституту проблем трансформації економічної сфери
(м. Рига, Латвійська Республіка),
доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності,
Академія рекреаційних технологій і права
м. Луцьк, Україна

Університетська освіта в Україні перебуває у стані глибокого концептуального переосмислення. Історичний шлях університетів – від середньовічних корпорацій знань до сучасних глобальних мереж –